

na kojima je civilizovani svet počivao. Onda je sasvim logično zašto su morale da pod takvim režimom budu revidirane temeljne grane prava. Nazivamo ih temeljnim jer njihova egzistencija seže od postanka prvih država bar u rudimentiranom obliku, što je svakako slučaj sa krivičnim pravom. Kada se načela ovoga prava naruše u praksi i zakonodavstvu na taj način što ovo pravo postaje pogodno sredstvo za ubistvo slobode građanskog društva. Više je nema ni u obrisima ili je sloboda beneficija nekolicine: nema pravne države, nema demokratskih odnosa u društvenoj zajednici, postoji na žalost na pravnim normama utemeljeno pravo sile. I lične sudbine nekih umnih delatnika čije se misli citiraju na ovim stranicama poput Hansa Kelzena, Hane Arent ili našeg Đorđa Tasića na primer, govore o spirali zla koja se po sudbine ovih ljudi reflektovala od progonstva do umorstva. To su zverstva koja su najbolji dokaz o tiraniji koja se nalazila na prestolu državne moći u okvirima jedne nesumnjivo velike svetske nacije kao što je nemačka.

3. Učenje o vladavini prava u anglosaksonskoj teoriji

U anglosaksonskoj pravnoj teoriji prisutan je izraz vladavina prava (Rule of law) koji je pandan evropsko- kontinentalnoj, pre svega, nemačkoj, teorijskoj konstrukciji o pravnoj državi (Rechtsstaat).

Jedino vladavina prava na osnovu anglosaksonskog shvatanja, ovog pojma, izražava pravo značenje zakonitosti. Anglosaksonski pravници smatrali su da je zakonitost u formalnom smislu, kako je tumačena u evropskokontinentalnoj teoriji restriktivnog shvatanja i zaodenuća u ruho pozitivizma i formalizma.

Jedan od utemeljivača doktrine o vladavini prava je poznati engleski konstitucionalista Albert Ven Dajsi. Za ovog pisca je zakonitost nešto više od pukog zakona i reda. Zakonitost postoji kada su ispunjeni sledeći uslovi: nullum crimen sine lege, nulla poene sine lege; jednakost pred zakonom što se posebno odnosi na visoke državne upravljache kao i postojanje ustava. Postojanje principa: nullum crimen sine lege, nulla poene sine lege, po Dajsiju znači prevlast zakona u odnosu na uticaj arbitrerne vlasti kao i širokih diskrecionih ovlašćenja vlade. Jednakost pred zakonom znači podjednaku potčinjenost svih pravnih subjekata zakonima koji se primenjuju pred redovnim sudovima. Treći uslov postojanja Ustava znači da ustav nije izvor nego posledica prava koja se štite pred sudskim forumima. I ako utacijna doktrina o vladavini prava, ona je dobila svog aponenta u takozvanoj „Antirule – of – law theory“.

Tvorac ove teorije Dženings imao je drugačiji pogled na vladavinu prava u Engleskoj nego Dajsi. U svojoj knjizi „Novi despotizam“ naveo je da je „zakonitost malo u skladu sa situacijom koja postoji u Engleskoj“. Dženings ističe da ni u Dajsijevo vreme nije bilo nepoznato kršenje zakona, jer kada Dajsi kaže da Englezima vlada zakon i samo zakonom smatra (Dajsi – napomena M.R.) da vladaju sudije i samo sudije. Dženings je bio shvatanja da je zakonitost malo u saglasnosti sa situacijom koja je vladala u Engleskoj.

Posle više od 30 godina od izlaska knjige Novi Despotizam (1920. godina) izašla je 1954. godine knjiga. "Kraljičina Vlada" „The Queen's government“ u kojoj je slično kao Dajsiji Dženings (u tom svom delu) izrazio pohvalu zakonitosti u Engleskoj.

Princip vladavine prava u anglosaksonskoj pravnoj doktrini uključuje 3 posebno relevantna faktora:

- vladavina ustava,
- neprikosnovenost određenih individualnih prava,
- nezavisnost sudstva.